

Sicer pa bi mi vprašali naše krščanske socialiste le jedno: Kaj mislite, če se nemški opoziciji, kateri hite zdaj na pomoč, posreči, doseči s svojimi protesti, da odstopi sedanje ministerstvo in da pride na krmilo nova vlada, da bo ta nova vlada preklicala nagodbo in odpravila davek na sladkorju? Tako neumnega človeka menda niti mej analfabeti ni, da bi kaj tacega pričakoval. Nagodba je dogovor mej obema državnima polovicama in ta nagodba ostane v veljavi dokler ne poteče ali dokler je državni zbor ne odobri, in niti črka te nagodbe se ne spremeni, naj bo minister Peter ali Pavel. Če izvoli cesar družega ministerskega predsednika, bo prvi ukaz, bo pogoj imenovanja, da ostane dogovorjena nagodba v veljavi brez naj manjše spremembe.

Če bi se izpolnilo, kar žele krsčanski socialisti, kakor logično sklepamo iz njihovega protestnega shoda, da bi sedanje ministerstvo padlo in da bi se razgnala „slovansko-klerikalna“ večina v parlamentu: Kaj bi se zgodilo? Nova vlada bi akceptirala nagodbe in bi slovanske narode pritiskala ob zid, kakor so jih pritiskala nemško-liberalna ministrstva, pritiskala tako močno, da bi jim sape zmanjkalo. To bi bil jedini uspeh premembe v vladi, posledica nemške zmage. Kdor tega ne vidi, je političen otročaj, zato pa moramo odkrito povedati, da smo strmeli, ko smo čuli, da hite krščanski socialisti na pomoč Sckönererju in Adlerju, in moramo dvomiti o politični resnosti te sicer simpatične stranke.

Politični pregled.

Boj proti nagodbi. — Nemška opozicija hoče na vsak način ustvariti velik ustavni konflikt radi uveljavljenja nagodbe s § 14. Na vseh koncih in krajih prireja protestne shode, mestne občine se oglašajo s protesti in časniki skušajo ljudi kar mogoče razburiti. Ker stoje na čelu vsemu temu gibanju socialni demokratje, utegne ta sistematična gonja provzročiti še vihar. Kaže se, kakor da bi se pripravljala revolucija. Nemci seveda kriče na vse grlo, kakor da jih vlada silno zatira, ker se zdaj nemški listi radi ščuvajočih člankov večkrat konfiskujejo, in ker je vlada razpustila nekaj shodov. Resnica pa je, da postopa vlada jako obzirno proti nemški obstrukciji. Ko so bili nemški liberalci na krmilu, so slovanske liste vse drugače preganjali. Takrat so jih tudi subjektivno preganjali in nad sto slovanskih časnikarjev je moralo v ječo, ker so pisali proti vladi. Sicer pa je jako značilno za nemško obstrukcijo, da se nemško-liberalni veleposestniki nečejo pridružiti protestom njihovih zaveznikov proti § 14.

Ministrski predsednik grof Thun se baje pripravlja na odstop. Razni listi hočejo vedeti, da se je odločil za uveljavljenje nagodbe s pomočjo § 14 v polni zavesti, da mu po tem koraku ne bo dolgo obstanka. Grof Thun — tako se zatrjuje — si šteje v veliko patrijotično zaslugo, da je vzlic nemški obstrukciji ohranil dualizem in preprečil personalno unijo, da je imel pogum, uveljaviti nagodbo s § 14. dasi ve, da mu po tej odločbi ne bo več dolgo sojeno, vladati našo državno polovico. Meni se, da ostane grof Thun še toliko časa na krmilu, da se uveljavijo vse nagodbene predloga, potem pa, da se umakne. Koliko je na teh poročilih istine in koliko je kombinacije, tega pač sedaj še ni možno reči.

Starostna zavarovalnica za zasebne uradnike.

Te dni so poročali listi, da je v ministrstvu notranjih del že izgotovljen zakonski načrt o uvedbi splošnega in obligatornega zavarovanja zasebnih uradnikov vseh kategorij. Mej te so všteti tudi državni uradniki, ki sedaj nimajo pravice do pokojnine. Zavarovan bo moral biti vsak zasebni uradnik, ki je dopolnil 18 in ni prekoračil 50 leta. Poleg zavarovanja za starost bo skrbjeno tudi za slučaj onemoglosti, za vdove in sirote. Premije se bodo plačevale po razmerju službenih prejemkov in sicer polovico podjetnik in polovico zavarovalnice. Nabrano gradivo, ki je služilo vladi za podlago novemu načrtu, je v marsikaterem oziru zanimivo. Našteli so po vsi državi 99.537 privatnih uradnikov. Od teh jih je 3920 ženskega spola. 61.900 teh službencev je pri obrtnih in trgovinskih podjetjih, 17.154 pri poljedelstvu in gospodarstvu, nad 8000 pa pri odvetnikih in notarjih. Oženjenih je 55.600 zasebnih uradnikov, ki imajo skupaj 108.000 otrok.

San Domingo. „Agence Havas“ je sporočila, da je dne 26. julija zvečer neki zločinec vstrelil predsednika republike San Domingo, generala Heureusa, ko je bil ta zatopljen v razgovor z dvema prijateljskima. Ustreljeni predsednik je na mestu obležal mrtev. Kaj je napotilo napadalca do tega koraka, doslej še ni znano; gotovo je le, da vlada v republiki vzlic temu umoru popoln mir, kar je toliko čudnejše, ker je zgodovina te republike bogata raznih bojov. Umorjeni predsednik je bil v februarju 1897. že četrtoč izvoljen za predsednika, kar se mora z ozirom na razmere v srednje in južno ameriških republikah imenovati nekaj prav posebnega.

Filipinski ustaši so doslej, kakor je šele zdaj razvidno, imeli veliko srečo v boju pri Amerikancem. Ti so si aneksijo filipinskih otokov in ukročenje domačega, po neodvisnosti hrepenečega prebivalstva, pač vse drugače predstavljali. V istini so bili Amerikanci doslej v vseh bojih proti Filipincem grdo pobiti. Zjedinjene države so v toliko večji stiski, ker niso vstanu, spraviti v kratkem toliko veliko armado na noge, kakor bi bila potrebna za zmago. Lahko se celo zgodi, da ustaši Amerikance še popolnoma preženo s Filipinskih otokov.

Srbija. — Naglo sodišče se še ni začelo pečati z „zaroto“ proti razkralju Milanu. Uzrok je menda ta, da Milan tistim „zarotnikom“, katere želi spraviti pod zemljo, ne more ničesar dokazati. Knežević je, kakor poročajo listi, vse svoje obdolžitve preklical in hoče pred sodiščem razkriti, da ga je Milan za atentat najel. Vsled tega razglasajo srbski oficijozni, da je Knežević v ječi zblaznel, mej tem pa jako marljivo iščejo krivih prič. Razni listi, zlasti novosadska „Zastava“ so razkrili, kako je celo prvi tajnik kraljev v Zemunu nagovarjal, ljudi za krivo pričevanje proti Pasiču in Tausanoviču. Vzlic temu pa je še nekaj upanja, da se tudi Milanu ne posreči izvršiti njegove naklepe in sicer vsled tega ne, ker je Rusija na straži in ta vendar ne bo in ne more dopustiti, da bi Milan ugonobil najzvestejše njene pristaše.

Italija. — Proti naraščajoči ljudski nevolji se skuša vlada braniti z najskrajnejšimi sredstvi. Obstrukcija v zbornici je dala povod, da je vlada protiustavnim potom uveljavila vsakovrstne reakcionarne utesnitve tiskovnega in zborovalnega zakona, za katere odredbe v sedanji zbornici ne dobi večine. Vsled tega se je vlada odločila za razpust parlamenta in za razpis novih volitev.

Mirovna konferenca v Haagu je imela še klavrnější uspeh, kakor se je v prvem trenutku mislilo. Na konferenci sklenjenih konvencij namreč niso podpisale vse države, nego le nekatere. S tem, da te konvencije niso dobile občno veljavo, je postala njih vrednost povsem nična. Nobena država se ne bo držala določb, katerih se njena nasprotenca ne drži. Po vsi pravici se torej trdi, da je imela konferenca popoln fiasko.

Francija. — Kolikor bolj se bliža termin, da se začne pred vojnim sodiščem v Rennesu obravnavati Dreyfusovi zadevi, toliko bolj se trudijo antirevizijonisti, da bi dokazali obtoženčovo krivdo. revizijonisti pa, da bi dosegli oproščenje obtoženca. V navedbo podrobnosti se ne moremo tukaj spuščati, ker nam ne dostaja prostora, konstatovati pa se mora, da je položaj kritičen, zlasti v armadi je vzlic ugledu, ki ga uživa vojni minister Gallifet tako velika nezadovoljnost, da pride lahko do eksplozije, kar bi pomenilo revolucijo.

Belgija. — Odsek za volilno reformo je imel v ponedeljek sejo, v kateri je po jako burnih razpravah zavrgel vse načrte za premembo volilnega reda. Vladni načrt je dobil jeden sam glas. Ministrstvo Vandenpeereboom se izvedlo iz tega naravne posledice in je ponudilo kralju demisijo. Kralj je demisijo tudi sprejel in je naročil voditelju katoliške večine. De Smes de Nayer naj sestavi novo ministrstvo. De Smes de Nayers hoče poskusiti svojo srečo s tem, da preloži v smislu liberalne manjšine izdelan načrt volilni reformi, ali občno se trdi, da tudi ta poskus, narediti sedanji krizi konec, ne bo imel uspeha. Socialni demokratje, ki so v manjšini najodločilnejši faktor in imajo mase na svoji strani, zahtevajo splošno in jednako volilno pravico in izjavljajo, da se z nobeno drugo volilno reformo ne zadovolje.

Obrtnija.

Zadruga z omejenim poroštvom.

Nemčija je s svojim zakonom o zadrugah z omejenim poroštvom, kateri je postal dne 10. maja 1892. veljaven, tako v gospodarskem kakor v juridičnem oziru vstvarila nekaj izrednega. V obče je razvoj gospodarskih in pravnih razmer tak, da se kaka gospodarska institucija najprej globoko vkorenini in močno razširi in šele tedaj, kadar je že izkazala svojo življensko moč, tedaj se šele vsled nastale potrebe potom zakona zariše njen delokrog in se določi njena pravna oblika. Iz kratka: gospodarska institucija je povsod prvo, potem jej sledi šele juristična oblika. Izgled zato so na pr. karteli. Ti obstoje pri nas že dolgo, a še vedno nimamo zakona, kateri bi jim določil obliko in meje.

Tako je povsod. Privatno pravo ima povsod nalogo, obstoječe gospodarske forme in uredbe obleči v obleko prava in nastale slabosti odstraniti.

V nasprotju s tem načelom, se je Nemčija lotila poskusa, potom zakonodajstva vstvariti novo gospodarsko formo, katera je bila do tedaj nemškemu narodu povsem neznana, namreč v pratičnem življenju. Ugledni strokovnjaki kakor Oton Bähr in Goldschmidt so temu poskusu odločno ugovarjali in prorokovali grozno katastrofo, toda izkazalo se je, da so bili njihovi pomiselki jalovi, in da je bilo optimistično mnenje, ki sta je potrebe industrije in praktičnega življenja dobro poznavajoča poslanca Oechelhäuser in Hammacker zastopala, povsem utemeljeno.

To se razvidi iz naslednjih, po uradnih podatkih posnetih navedb:

Koncem meseca februarja 1898, torej ob času, ko zakon še ni bil celih šest let v veljavi, je bilo na Nemškem vseh zadrug z omejenim poroštvom 1839, ka-

tere so imele vse skupaj temeljne glavnice 692,546 300 mark.

Te zadruga se po svojih opravkih razdeljujejo takole: 63 zadrug se bavi s kmetijstvom in gozdarstvom, vrtnarstvom in ribarstvom in te imajo skupnega kapitala 6,148.900 mark; 1390 zadrug se bavi z raznovrstnimi industrijami in te imajo skupnega kapitala 595,944.300 mark; 386 zadrug pa se bavi s trgovino in te imajo skupaj 90,453.100 mark kapitala.

Da ta nova gospodarska formacija ne služi toliko velekapitalističnim interesom, se razvidi iz naslednje sestave:

Izmed 1839 zadrug jih je imelo 1719 temeljno glavnico od minimalnega zneska, ki ga dopušča zakon, namreč od 20.000 mark. Minimalno glavnico 20.000 mark je imelo 182 zadrug, katero število je gotovo razmeroma jako veliko, zlasti če se pomisli, da je zadrug, ki imajo več kakor milijon mark kapitala le 120. Meje jih je 71, ki imajo kapitala do 2 milijona mark, 24, ki ga imajo 3 milijone, 17, ki ga imajo do 4 milijonov, 7, ki ga imajo do 10 milijonov in le jedna, ki ga ima na 10 milijonov.

Že te številke svedočijo, da nova gospodarska institucija ni ostala samo na papirju, kakor navadno ostajajo ekonomični načrti, ki niso izrasli iz dejanskega življenja, nego da je postala jako važen faktor v gospodarskem življenju Nemčije. Kako se zadruga z omejenim poroštvom razširjajo, to vidimo posebno jasno in dobro iz naslednjih števil:

Ustanovljenih je bilo l. 1892 — 63 zadrug s kapitalom 29,274.700 mark, l. 1893 — 183 zadrug s kapitalom 73,600.304 mark, l. 1894 — 254 zadrug s kapitalom 112,456.000 mark, l. 1895 — 297 zadrug s kapitalom 149,711.100 mark, l. 1896 — 376 zadrug s kapitalom 128,483.700 mark in l. 1897 — 640 zadrug s kapitalom 136,491.300 mark.

Te številke nam kažejo dvoje: prvič, da zadobiva institucija zadrug z omejenim poroštvom od leta do leta več terena, tako da rase število teh zadrug in v njih investirani kapital od leta do leta, in drugič, da so zadruga z omejenim poroštvom solidne in za življenje sposobne ustanovitve. Ker je do konca leta 1897 bilo ustanovljenih 1813 taci zadrug, koncem februarja 1898 pa jih je bilo 1839, je jasno, da je moglo biti le malo zadrug, ki so ali prišle v konkurz — o čemer uradni izkaz molči, ali pa so prostovoljno likvidirale.

Kakšen pomen imajo te zadruga z omejenim poroštvom za gospodarsko življenje v Nemčiji, se posebno vidi, ako se zgoraj navedenim statističnim podatkom primerjajo podatki o ustanovitvi delniških družb v istih letih.

Leta 1892. je bilo ustanovljenih 126 delniških družb s skupnim kapitalom 86 milijonov mark, dočim je bilo tisto leto, kakor smo zgoraj videli, ustanovljenih samo 63 zadrug z omejenim poroštvom in s kapitalom blizu 30 milijonov mark. Delniških družb je bilo torej tisto